

VIII
SBĚRATELSTVÍ

NEZNÁMÍ PRAŽŠTÍ OBCHODNÍCI S OBRAZY DVACÁTÝCH LET 17. STOLETÍ

MICHAL ŠRONĚK

O obchodu s uměleckými díly na počátku 17. století v Praze toho zatím víme velmi málo. Cestou k jeho poznání je v první řadě pečlivé studium i zdánlivě nedůležitých pramenů a kombinace nezajímavě se jevících zpráv. To je také případ malíře a obchodníka Erazima Schillera, doloženého v Praze v letech 1612–1631.¹ Víme o něm, že pocházel z Norimberka a jako měšťan Starého Města pražského vstoupil roku 1613 do staroměstského malířského cechu. Mistrovský kus vypracoval u Gabriela Špindlera, a ačkoli byl obraz, kterým měl prokázat své umění, shledán „*velice a hrubě nedostatečněj*“, byl Schiller do cechu přijat. Přes toto nelichotivé entrée prošlo jeho dílnou několik učedníků (J. Rauchfuss, J. J. Petruš, J. J. Šubert ml., J. Rosenberger a K. Schreier), o jejichž uměleckých kvalitách, stejně jako o díle jejich učitele však nemáme žádnou představu.²

Ze dvou drobných, dosud přehlížených zpráv je zřejmé, že Schiller se ve dvacátých letech 17. století vedle malířství účastnil obchodu s obrazy, a to nejen v Čechách, ale i za hranicemi země.

Když v roce 1620 pořídila vdova po hradčanském malíři Pavlu Flašmonovi, zemřelém někdy před lety 1617–1618, vlastní testament, zmínila se v něm o „*krámu na paláci Pražského hradu*“, který odkázala svému švagru Linhartovi.³ Pozoruhodná je zmínka o zboží, které se v obchodě prodávalo. Testa-

ment totiž zmiňuje „*všechny mně náležející obrazy, jak mnoho jich na paláci v krámě mém jest*“, které Flašmonová odkazovala jakémusi „*synu Zachariáše Davida, Janovi*“, a také obrazy „*Kráľův, kterýž panu Erazimovi Šikovi [tj. Schillerovi] přináležejí*“.⁴ Manželé Flašmonovi tedy patřili mezi obchodníky s uměleckými díly provozujícími svou živnost v krámcích, které stály ve Vladislavském sále Pražského hradu. Jejich podobu známe z proslulé rytiny Aegidia Sadelera z roku 1607. Z formulace testamentu nelze s jistotou rozhodnout, zda obrazy „*Kráľův*“ byly vlastní prací Erazima Schillera, nebo dílem jiného malíře, nicméně z následujících zpráv zřetelně vyplývá, že na Hradě nešlo o jedinou jeho obchodní aktivitu.

Ze záznamů staroměstské knihy sporného a trestního soudnictví zapsaných roku 1627 můžeme zrekonstruovat Schillerův nepříliš šťastný obchod, který se pokoušel uskutečnit o tři roky dříve.⁵ V létě roku 1624 se totiž vydal na obchodní cestu do Norimberka a Lipska, ale u Přimdy byl „*obrán, ubit a [...] mnoho [mu] od vojáků pobráno bylo*“. Podle zapsaných výpovědí paní Apoleny Ulrychové, zlatníka Jeronýma Rettinga a malíře Petra Arnošta Georga utrpěl Schiller tehdy velkou ztrátu, nejen na svém zboží, ale i na svěřených penězích. Při přepadení přišel totiž o 250 tolarů od Apoleny Ulrychové, které mu dala na cestu „*do města Lipska na skoupení sladkého*

Obr. 1: Aegidius Sadeler, Vladislavský sál, 1607, detail.

piti“, dále o list do Norimberka, který mu prostrýce – zlatníka Jana Rottenbergera – svěřil Jeroným Retting, a nakonec o 400 tolarů, které patřily malíři Petru Arnoštu Georgovi. Schiller sám pozbyl jakousi „*dřevěnou rouru, která pro kontrfekty a jiný figury na plátních malovaných udělána byla*“. S nimi malíř cestoval přes Norimberk na jarmark do Lipska. Ze zprávy opět není jasné, zda se Schiller chystal prodávat vlastní, nebo cizí díla, ale pozoruhodné je, že se v neklidných válečných časech vypravil se zbožím a vysokou částkou peněz na dosti riskantní cestu. Zápisy svědčí o tom, že se asi poté, co se Schillerovi poškození partneři domáhali náhrad, věc vyšetřovala, bohužel pro nás už s neznámým výsledkem.

Schiller zřejmě patřil mezi malíře obchodující nejen s obrazy, ale vystupoval i jako kupec.⁶ Pro historiky umění je však zajímavá jak zpráva o jeho účasti na uměleckém obchodě na Pražském hradě, který zde probíhal nejen v rudolfinské době, ale také ve dvacátých letech 17. století, tak i zmínka o vývozu obrazů, byť nezdařeném, z Prahy do saského Lipska.

UNKNOWN PRAGUE'S PICTURE SALESMEN OF 1620s (MICHAL ŠRONĚK) – SUMMARY

This study is dedicated to Erazim Schiller, the painter and picture salesman, whose activities in Prague between 1612 and 1631 have been documented. Schiller came from Nuremberg and in 1613 he became the member of the Painters Guild of the Old Town of Prague after presenting his masterpiece, executed at Gabriel Spindler's workshop. There has been no success yet in identifying any of his works, but still there are two notes on Schiller and his art business activities available.

In 1620 Schiller is mentioned in the testament of the widow of the painter Pavel Flašmon of Hradčany. She wrote about *“the shop in the palace of Prague Castle”*, where, among other things, pictures *“of the Kings, which belonged to Mr. Erazim Šik [i. e. Schiller]”* were deposited. It is obvious that husband and wife Flašmons belonged to the picture salesmen who were running their businesses in the shops placed in Wladislav Hall of Prague Castle. The appearance of the shops is known thanks to the famous engraving by Aegidius Sadeler created in 1607. It is impossible to determine from the wording of the testament, whether the pictures *“of the Kings”* were painted by Erazim Schiller or by another painter.

Another note on Schiller's business activities is dated in 1624 when he set out on a business journey to Nuremberg and Leipzig, but he was "*robbed, beaten and [...] a lot [of his property] was stolen by the soldiers*" near the Bohemian border town of Přimda. Schiller suffered a great loss then, not only his goods but also the money entrusted to him by his Prague business partners were stolen. His loss by robbery included 250 Thalers entrusted by Mrs. Apolena Ulrychová for the journey "*to the City of Leipzig to buy some sweet beverages*", furthermore, the letter entrusted by Jeroným Retting for his uncle – Jan Rottenberger, the goldsmith, and finally, Schiller was stolen 400 Thalers, which belonged to the painter Petr Arnošt Georg. As to his own property, he was stolen a "*wooden tube, which was made for portraits and other figures painted on canvases*". The painter was on his way via Nuremberg to the fair in Leipzig carrying these canvases. Again, it is not clear, whether Schiller intended to sell his own pictures or other ones. It is notable that he set out on a quite risky journey in the turbulent war times carrying goods and a great sum of money.

Schiller probably belonged to the painters who were not only picture dealers, but he acted as a buyer as well. Above mentioned notes are, what art historians may find interesting. It is Schiller's participation in art business at Prague Castle, which was run not only during the Emperor's Rudolph II times, but also in 1620s, and the note on the export of pictures from Prague to Leipzig in Saxony, even if unfortunate.

1 O Erazimu Schillerovi souhrnně s uvedením starší literatury a pramenů: Michal Šroněk, *Pražští malíři 1600–1656. Mistři, tovaryši, učedníci a štolíři v Knize Staroměstského malířského cechu. Biografický slovník*, Praha 1997, s. 94–95.

2 O učednících viz příslušná hesla in Šroněk (pozn. 1).

3 Šroněk (pozn. 1), s. 38. O Pavlu Flašmonovi víme jen ze zprávy o jeho pohřbu, na nějž byl zapůjčen od malířského cechu příkrov na rakev, pláště a svíce

4 Tato zprávička je uvedena již v mé knize o pražských malířích (viz pozn. 1), ale pozměněné psaní příjmení vedlo k tomu, že nebyla spojena s osobou Erazima Schillera.

5 Archiv hl. města Prahy, Sběrka rukopisů, č. 1072, fol. 292sf (311nf). Zpráva byla známa již ve starší literatuře, ale nebyla jí věnována důkladnější pozornost. Přepis jejího textu pořídila dr. Jaroslava Mendelová, které zde děkuji za pomoc.

6 Malíři obchodující s obrazy byli dosud v Praze známi až z pozdější doby. Byli to například Jan Bartoloměj Klose (†1679) a Felix Freund (†1688), o jejichž nabídce obrazů informují pozůstalostní inventáře jejich domácností. Viz Zdeněk Hojda, Výtvarná díla v domech staroměstských měšťanů v letech 1627–1740. Příspěvek k dějinám kultury barokní Prahy, část 1., in: *Pražský sborník historický* 26, 1993, s. 38–102, zvl. s. 54.

